

להתזדנע

ולהגלות מחמורי התורה בכל דף בשי"ס

בכורות דף ז

מי רגלים של בהמה טמאה

בכורות דף ז'. בעז מינה מרב ששת, מי רגלים של חמור מהו. ותיבעי להו דסוסים וגמלים, דסוסים וגמלים לא מיבעיא להו דלא עבירי, ולא דמו לחלב, מיא עול מיא נפוק. כי קמיבעיא להו דחמור דעבירי ודמו לחלב, מאי, מגופיה קא מימצעי ואסירי. או דלמא מיא עול מיא נפוק, והאי דעבירי הבלא דבישראל הוא. אמר להו רב ששת, תניתוח, שהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור, מטמא לא קאמר, אלא מן הטמא, והני נמי מינא דטמא הוא. ואיכא דאמרי דסוסים וגמלים לא קא מיבעיא להו דלא שתו אינשי, כי קמיבעיא להו דחמור דשתו אינשי ומעלו לירקונא, מאי. אמר להו רב ששת, תניתוח, היוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור, והני נמי מטמא קאתי.

מיתיבי, מפני מה אמרו דבש דבורים מותר מפני שמכניסות אותו לגופן ואין ממצות אותו מגופן. הוא דאמר רבי יעקב דאמר דובשא רחמנא שרייה, דתניא רבי יעקב אומר, אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף וכו' שרץ עוף טמא אי אתה אוכל, אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ, ואיזה זה, זה דבש דבורים. יכול אף דבש הגזין והצירעין, אמרת, לא. ומה ראית לרבות דבורים ולהוציא הגזין והצירעין, מרבה אני דבש דבורים שאין לו שם לווי, ומוציא אני דבש הגזין והצירעין שיש לו שם לווי. כמאן אזלא הא דתניא דבש הגזין והצירעין טהור ומותר באכילה, דלא כרבי יעקב.

- א -

מי רגלים של חמור

בירור פשט הסוגיא לגבי מי רגלים של סוסים וגמלים / להלכה
אם יש להתיר גם מי רגלים של חמור

- רא"ש, רבנו גרשום, רמב"ם, ראב"ד, מ"מ, שו"ע, ש"ך, כנסת יחזקאל -

א. ראשית ראוי לסדר בקצרה דברי הגמרא.

ברא"ש סי' ז' מתבאר [כדאי' בבית יוסף יו"ד ריש סי' פ"א] דלשינא קמא מי רגלים של סוסים וגמלים ודאי מותרים, דכיון שאינם עכורים נחשבים כמים בעלמא שעוברים דרך הבהמה, ומבעי להו רק על מי רגלים של חמור כיון שהם עכורים. ופשט רב ששת מלשון המשנה שאמרו 'שהיוצא מן הטמא טמא' דנכלל בזה מי רגלים של חמור שגם הם יוצאים מן הטמא. ולפי זה מתפרש דמי רגלים של סוסים וגמלים כיון שהם מים בעלמא, אינם נחשבים שהם יוצאים מן הטמא.

ולשינא בתרא מבעי להו גם על מי רגלים של סוסים וחמורים, ומה שהזכירו מי רגלים של חמור הוא משום דשל סוסים וחמורים אין בני אדם שותים אותם, ושל חמורים שותים אותם לרפואה לחולי ירקון, אבל לפי האמת מבעי להו על כל מי רגלים של בהמה טמאה. ורב ששת פשט לאיסור.

לאור האמור כתב בבית יוסף על פי דברי הרא"ש דיש להחמיר לאסור כל מי רגלים כיון שהוא ספק בשל תורה. וכן כתב בטור שם דכל מי רגלים של בהמה טמאה אסורים כבשרם.

אמנם רבנו גרשום מפרש דמה שאמרו בלישנא בתרא דלכן לא מבעי להו במי רגלים של סוסים וגמלים משום שאין בני אדם שותים אותם, הכוונה היא דכיון שבני אדם אינם שותים אותם לרפואה, אין בהם שום

חשיבות, ואין לאוסרם, [דלא כהרא"ש ש שמפרש דלישנא בתרא אסור גם מי רגלים של סוסים וגמלים], ונמצא דלדעת רבנו גרשום לשני הלשונות מבעי רק במי רגלים של חמור, אבל מי רגלים של שאר בהמות, מותר. א]

וכאמור, בגמ' הקשו על מה שסובר רב ששת דמי רגלים של חמור אסור מפני שהם יוצאים מגופן של בהמה טמאה, שהרי בברייתא שנינו דדבש דבורים מותר מפני שאין ממצות אותו מגופן, וא"כ ראוי להתיר גם מי רגלים של חמור כיון שאין ממצות אותו מגופן. ואמרו דרב ששת סובר דהטעם שדבש מותר באכילה, אינו מפני שאין ממצות אותו מגופן, אלא שלמדן מדרשה דקרא דדבש דבורים מותר.

והנה הרמב"ם בפרק ד' מהלכות מאכלות אסורות הלכה כ' כתב דמי רגלים של חמור מותר.

והראב"ד משיג על הרמב"ם וכתב דרב ששת פשט לאיסור, ומדוע מתיר הרמב"ם מי רגלים של חמור. וכן תמה בבית יוסף שם מדוע מתיר הרמב"ם מי רגלים של חמור, הרי אפילו אם אינו מחמיר כלישנא בתרא לאסור אפילו מי רגלים של שאר בהמות כדעת הרא"ש והטור (הנ"ל), מכל מקום הרי מי רגלים של חמור אסור בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא.

ובמגיד משנה פרק ג' שם הלכה ג' מיישב דעת הרמב"ם, וכתב דהרמב"ם סובר דלהלכה לא קיי"ל כלל כרב ששת, שהרי בגמ' אמרו דרב ששת סובר דכל שיוצא מגוף טמא אסור אפילו אם אין ממצות אותם מגופן, ולכן הוא סובר דהיתר הדבש אינו משום שאין ממצות אותם מגופן, אלא שזה נלמד מדרשה דרבי יעקב, והרי הרמב"ם שם (בפ"ג ה"ג) פסק דגם דבש של צרעין מותר מפני שאינו מתמצית גופן, ומקורו הוא מפני שכן שנינו במשנה בפרק

השלמות והוספות

דלא אסרה תורה היוצא מן האיסור אלא אם יש עליו שם מאכל, אבל אם אין עליו שם מאכל אין עליו איסור יוצא. ולכן מפרש רבנו גרשום דמי רגלים של סוסים וגמלים כיון שאין בני אדם שותים אותם לרפואה אין בהם שום חשיבות ואין לאוסרם, כי אין איסור יוצא אלא בדבר שיש עליו שם מאכל, ודוקא מי רגלים של חמור ששותין אותם לרפואה יש להם שם מאכל שיאסר משום יוצא מן הטמא.

אין לאסור משום יוצא מן הטמא אלא בדבר שיש עליו שם מאכל

- ח' הגר"ז -

א. בחידושי הגר"ז מפרש מה שכתב רבנו גרשום דכיון שבני אדם אינם שותים אותם לרפואה אין בהם שום חשיבות ואין לאוסרם, כי הרמב"ם בפרק ג' מהלכות מאכלות אסורות הלכה א' כתב דכל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין שלוקין על אכילתו, הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה, ע"כ. ומשמע

הפוסקים אינו כן, כי גם הב"י תמה בזה, והעלה כן לדינא דמי רגלים דחמור כיון דעכירי אסורין אפילו לחולה (שאין בו סכנה), שהרי כן הוא המסקנא ללישנא בתרא דאסור לשתות מי רגלים של חמור לחולי ירקונא.

אכן בפתחי תשובה שם סק"ב מביא דבשו"ת כנסת יחזקאל סי' כ"ט חולק על דברי הש"ך והוא מתיר מי רגלים של חמור לצורך חולה שאין בו סכנה. [וזוה על פי שהוא מבאר דהרמב"ם מפרש דברי הגמ' בדרך אחרת לגמרי].

- ב -

מי רגלים אינו מאכל הראוי לאכילה

של בהמה טמאה אסור ואינו נחשב שנפסל מאכילת אדם אע"ג שנפשו של אדם קצה בהם, זה משום דמה שמאכל שנפסל מאכילת אדם אין בו איסור אכילה אמור דוקא אם נפסל מחמת שטעמו נפגם כל כך עד שאינו ראוי לאכילת אדם. אבל אם מה שאינו נאכל לבני אדם אינו מפני שטעמו נפסל, אלא שנפשו של אדם קץ בה מפני שהוא בא ממקום מאוס, אפילו אם מצד טעמו אינו נאכל כי אם ע"י הדחק, אין זה נחשב שנפסל מאכילת אדם. ג

אכן בספר ראשית בכורים מביא דברי הפלתי שמפרש דטעמו של הרמב"ם הוא משום שאין מי רגלים ראויים לאכילה, וכתב דלפי זה צריך ביאור בטעם האוסרים מי רגלים של בהמה טהורה, הרי אינו ראוי לאכילה.

וכתב, דהנה בחוות דעת סי' ק"ג סק"א כתב דמאכל שנסרח עד שאינו ראוי לאכילה, אפילו אם חזר ותיקנו בדברים המתבליים, עדיין הוא מותר באכילה, דכיון שלמדו מקרא דנבלה שאינה ראוייה לגר אינה קרויה נבלה, נמצא דגוף האיסור פקע, וכיון שכבר פרח האיסור ממנו ונעשה כעפר, אינו חוזר לאיסורו.

וכתב בראשית בכורים דיש לומר דלדברי הכל אין איסור בשתיית מי רגלים בפני עצמן כי אינם ראויים למאכל אדם, אלא שנחלקו במי רגלים שתיקנם שיהיו ראויים לאכילה על ידי תבלינים, כי הרמב"ם סובר כסברת החו"ד דכל שאינו ראוי לאכילה אין מועיל מה שתקנו עד שנעשה ראוי לאכילה. והחולקים סוברים דלא כסברת החו"ד, אלא דאפילו במאכל שנפסל מאכילת אדם, אם תקנו עד שהוא משובח, הרי הוא נאסר.

והוא מוסיף דיש מקום לומר דבשאר מאכלים שאיסורם מצד עצמותם גם הרמב"ם סובר דאם חזר ותיקנם הרי הם אסורים באכילה, אמנם במי רגלים סובר הרמב"ם דאין מועיל מה שתקנו בתבלינים עד שנעשה משובח, דכיון שאיסורו הוא משום שיוצא מן הטמא, מאחר שבשעה שיצא מן הטמא לא היה אסור באכילה מחמת מאוסו, לא יועיל מה שאחר כך הוא מתקנו, דכל שלא נאסר בשעה שיצא מן הטמא, שוב לא יחול בו איסור יוצא מן הטמא.

ו' דמכשירין (משנה ד') דדבש צרעין מותר, לכן פסק הרמב"ם דמי רגלים אפילו של חמור מותר, כי אם דבש של צרעין מותר מפני שאינו מתמצית גופו, גם מי רגלים של חמור מותר מפני שאינם מתמצים מגופו.

והמחבר בשו"ע שם סעיף א' כתב דמי רגליה של בהמה וחיה טמאה או טריפה אסורים כבשרה. ושוב כתב דיש מי שמתיר במי רגליה, (רמב"ם). ב

ובש"ך שם סק"ב כתב דמשמע דלדעה שניה מתירים כל מי רגלים דבהמה טמאה אפילו של חמור, והוא דעת הרמב"ם. אלא שכתב דדעת כל

איסור מי רגלים אמור להסוברים דיש איסור גם במאכל שאינו ראוי לאכילה / איסור מי רגלים אם הוא מן התורה או מדרבנן / הבהל בין מאכל שאינו ראוי לאכילה מחמת שנפגם טעמו, ובין אינו ראוי מחמת שאדם קץ בו מפני מקור מוצאו / חזר ותיקנו לאכילה

- פלתי, פרי מגדים, חזון איש, ראשית בכורים, חוות דעת -

ב בפלתי סי' פ"א סק"א מיישב מה שפסק הרמב"ם דמי רגלים של חמור מותר, דלא כדברי הגמ' שלפנינו, וכתב דהנה בע"ז דף ס"ז: נחלקו חכמים ורבי מאיר בנבילה שאינה ראוייה לאכילת אדם אם היא אסורה באכילה או לא, דחכמים סוברים דדבר שאינו ראוי לאכילת אדם אינו מוזהר עליו, ורבי מאיר סובר דכל שעדיין ראוי לאכילת כלב, מוזהר על אכילתו. וכתב דהרמב"ם סובר דמה שאומר רב ששת דמי רגלים של חמור אסורין משום יוצא מן הטמא, אמור אליבא דרבי מאיר שסובר דמאכל שאינו ראוי לאכילת אדם מוזהרין על אכילתו. אבל לחכמים שסוברים דמאכל שאינו ראוי לאכילת אדם אין בו איסור אכילה, אין לאסור מי רגלים של חמור, שהרי הוא מאוס לאכילה ואינו ראוי לאכילת אדם. ואע"ג שהוא מועיל לרפואה לחולי ירקונא עדיין הוא דבר מאוס אלא שלרפואה אוכל אדם גם דבר מאוס, ולכן סובר הרמב"ם דאין בו איסור אכילה כלל. ורב ששת שפושט ממשנתו דמי רגלים של חמור אסור זה משום דסתם משנה רבי מאיר, ורבי מאיר סובר דמאכל שאינו ראוי לאכילת אדם אסור באכילה, ואין הלכה כמותו.

והנה בפרי מגדים יו"ד סי' ק"ג מ"ז סק"ב מעיר ג"כ בזה במה שמי רגלים של בהמה טמאה אסורים, שהרי מי רגלים פגומים יותר מנבילה מוסרחת. וכתב דיש מקום לומר שאיסורם רק מדרבנן, אלא דמדברי הב"י בסי' פ"א (הנ"ל) מוכח שאיסורו הוא מן התורה, שהרי כתב דיש להחמיר כלישנא בתרא דגם מי רגלים של סוסים וגמלים אסור כיון שהוא ספיא דאורייתא. והוא מסיים 'וצריך לומר דשתי לירקונא ומכל מקום צ"ע'. ואולי כוונתו דכיון שעומד לרפואה אינו נחשב כנבילה מוסרחת.

אמנם בחזון איש בכורות סי' ט"ז (אות י"ד ד"ה והא) כתב דמה שמי רגלים

השלמות והוספות

סוברת דהיתר דבש נלמד מדרשה דרבי יעקב, ועם כל זה למדין מקרא לכל דבש ולא רק לדבש דבורים (ולא כדברי הגמ' לפנינו שמחלק ביניהם), כי מאחר שהתורה התירה מה שהשרץ משרין, מהיכי תיתי לחלק בין דבש שאין לו שם לווי ובין דבש שיש לו שם לווי.

ג בספר הערות להגר"ש א" מוסיף דמה שכתב החזו"א דלכן מי רגלים של חמור אינו נחשב שנפסל מאכילת אדם הוא מפני שאינו נפסל מאכילת אדם מחמת טעמו שנפגם, אלא מפני שנפשו של אדם קץ בה מפני שבא ממקום מאוס, זה בצירוף מפני שמשמש בהם עכ"פ לצורך רפואה. שהרי רבנו גרשום (הנ"ל) מפרש דבלישנא בתרא לא מבעי בסוסים וגמלים משום דכיון שאין בני אדם שותים אותם לרפואה אין בהם שום חשיבות ואין לאיסורם, ואע"ג דמה שאינם ראויים לאכילת אדם הוא רק מפני שנפשו של אדם קצה בהם מפני שיועד מאין מוצאם, ועל כרחך דסברת החזו"א אמורה דוקא במי רגלים של חמור, דכיון שאין סיבה עצמית לפוסלו, לפיכך מאחר שלוקחין אותם לצורך רפואה, חוזר הדבר וניעור שלא יחשב אינו ראוי לאכילה, כיון שהדבר מצד עצמו ראוי הוא, וכנגד המניעה שקץ בהם מפני מוצאם, מועיל מה שלוקחם לצורך רפואה שיחשב מאכל. אבל בסוסים וגמלים שאינם ראויים אפילו לרפואה נחשב אינו ראוי לאכילה אע"ג שהסיבה הוא רק מפני שאדם קץ בהם מחמת שיועד מקור מוצאם.

ב בפרי תואר שם סק"ד כתב דמדברי המחבר האלו משמע שדעתו הוא בעיקר כדעת הרא"ש דמי רגלים של כל בהמה טמאה אסורים, לא מבעי מי רגלים של חמור, אלא אפילו מי רגלים של סוסים וגמלים, שהרי מביא תחילה דעת האוסרים בסתם, ושוב כתב דיש מי שמתיר.

והנה בשו"ע שם סעיף ט' כתב דדבש צרעין וגזין מותר. ויש מי שאסור, ע"כ. וכתב בפרי תואר שם דמשמע שהמחבר סובר בעיקר כדעת המתירין, שהרי כתב דעה זו בסתם, אלא שאחר כך מביא דעת האוסרין.

אכן הוא מתמה דפסקי המחבר סותרים זה את זה, שהרי בגמ' מבואר דרב ששת שאוסר מי רגלים של חמור, סובר דמה שדבש מותר באכילה אינו מפני שהדבורים אין ממצות אותו מגופו, כי זה אינו סיבה להתיר, אלא משום שסובר כרבי יעקב דהיתר דבש נלמד מדרשה דקרא, והרי לרבי יעקב אין למדין היתר בדבש אלא לדבש דבורים ולא לדבש צרעין, וא"כ המחבר שסובר כרב ששת דמי רגלים של חמור אסור, היה לו לפסוק דדוקא דבש דבורים מותר, כי מקרא למדין היתר רק על דבש דבורים ולא על דבש צרעין.

וכתב דהמחבר ראה לפסוק כרב ששת דמי רגלים של חמור אסור כי בגמ' שלפנינו מובאים דברי רב ששת בלא חולק. ועם כל זה ראה לפסוק כסתם משנה דמכשירין (הנ"ל) דגם דבש של צרעין מותר. ולכן הוא סובר דהמשנה דמכשירין

להתזדע

ולהגלות מוחמדי התורה בכל דף בש"ס

יומא דף עד

בענין איסור חצי שיעור

ביומא דף ע"ד. גופא, חצי שיעור, רבי יוחנן אמר אסור מן התורה, ריש לקיש אמר מותר מן התורה. רבי יוחנן אמר אסור מן התורה, כיון דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל, ריש לקיש אמר מותר מן התורה, אכילה אמר רחמנא, וליכא. איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש, אין לי אלא כל שישנו בעונש ישנו באזהרה, כוי וחצי שיעור, הואיל ואינו בעונש, יכול אינו באזהרה, תלמוד לומר כל חלב, מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא.

- א -

איסור חצי שיעור משום דחזי לאיצטרופי

במה שיש להסתפק בגדר איסור חצי שיעור שאסור משום דחזי לאיצטרופי, דיש לומר דהתורה אסרה לאכול חצי שיעור משום שאולי יאכל עוד חצי שיעור בתוך כדי אכילת פרס, ואז יצטרף לשיעור שלם, לכן אסרה תורה שלא יאכל אפילו חצי שיעור כדי שלא יבא לידי אכילת כשיעור. והיינו דמה שאמרו דחזי לאיצטרופי היינו שזה סיבה מדוע אסרה תורה חצי שיעור. ולפי זה במקום שלא יגיע לידי שיעור צירוף כזית, כגון ביוהכ"פ סמוך לערב שלא יוכל לאכול מבעוד יום עוד חצי כזית, אה"נ שאין חצי שיעור אסור מן התורה.

אמנם יש לפרש דמה שאמרו דחצי שיעור אסור משום דחזי לאיצטרופי אין הכוונה שזה הסיבה אל האיסור מחמת שאולי יבא לאכול שיעור שלם, אלא שהוא בגדר סימן והוכחה, והיינו דכיון דחזי לאיצטרופי לשיעור שלם, מוכח שגם חצי שיעור בלבד יש בו איסור, שהרי באוכל חצי שיעור, אם יחזור ויצרף לו עוד חצי שיעור, יהא חצי שיעור הראשון מכלל האיסור, ולכן אסרה תורה אכילת חצי שיעור. ולפי זה נמצא דיש לאסור חצי שיעור אפילו כשהוא בסוף היום ולא יוכל להצטרף לשיעור שלם מבעוד יום, שהרי ההוכחה שחצי שיעור הוא חלק מן האיסור ישנה גם כשבמצאות לא יוכל להצטרף לשיעור שלם. [ג]

והנה בפרי מגדים בפתיחה כוללת ח"א (אות י"ז) כתב דאיסור חצי שיעור הוא משום סייג אולי יבא לאכול עד כשיעור. ועל פי זה הוא מחדש חידוש נפלא דבאיסור ענבים לנזיר אין איסור חצי שיעור מן התורה, כי בילקוט אי' דמה שאסרה תורה ענבים לנזיר הוא משום גזירה אטו יבא לשתות יין, וכיון דכל עיקר איסור אכילת ענבים הוא משום סייג לין, ואיסור חצי שיעור עצמו הוא ג"כ משום סייג, לא גזרה תורה סייג לסייג.

ובספר לקח טוב ריש כלל ח' מביא דברי הפמ"ג שכתב דאיסור חצי שיעור הוא משום סייג שיבא לאכול שיעור שלם, וכתב דיש לדון הרבה בזה, כי מלשון הגמרא שאמרו ד'כיון דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל', משמע שאינו משום סייג אולי יבא לאכול שיעור שלם, אלא דזה כהוכחה שגם בחצי שיעור איסורא קאכיל. [ד]

איסור חצי שיעור נלמד מקרא ד'כל חלב' וגם מן הסברא דחזי לאיצטרופי / אכל חצי שיעור בסוף היום הכיפורים כשלא יוכל לאיצטרופי / ביאור בגדר 'חזי לאיצטרופי' אם הוא בגדר סיבה וחשש, או בגדר סימן לאיסור / חצי שיעור באכילת ענבים לנזיר / חצי שיעור בבישול בשר בחלב

- תוס', ר"ן, צ"ח, נודע ביהודה, קובץ שמועות, פרי מגדים, לקח טוב -

א. כפי האמור בגמרא, מה שסובר רבי יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה נלמד מקרא ד'כל חלב', וגם יש סברא בזה דכיון דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל. וכתבו התוס' (ד"ה כיון) דלולי סברא דחזי לאיצטרופי היה מקום לומר דמקרא ד'כל חלב' נתרבה רק חלב כוי, וחצי שיעור אסור רק מדרבנן, אלא דכיון דיש סברא דחזי לאיצטרופי, מסתבר דמקרא ד'כל חלב' למדין איסור חצי שיעור מן התורה.

והר"ן בפ"ג דשבועות (דף ט'. מדפי הרי"ף) כתב דלולי סברא דחזי לאיצטרופי לא היינו למדין מחלב לשאר איסורין שבתורה, כי אולי זה איסור מיוחד אצל חלב, אמנם היות שיש סברא בזה משום דחזי לאיצטרופי, לכן למדין מחלב לשאר איסורי התורה. ועל פי זה כתב שם דיש לאסור חצי שיעור גם בנשבע שלא אוכל, אע"ג שאין כוונתו אלא לכזית, כי הסברא דחזי לאיצטרופי שייך גם אצל שבועה.

ולאור האמור דמה שחצי שיעור אסור מן התורה הוא משום דחזי לאיצטרופי, דנו הפוסקים מהו הדין בחצי שיעור במקום שאינו חזי לאיצטרופי.

דהנה בצ"ח בפסחים דף מ"ד. כתב דבאיסור התלוי בזמן אם אוכל חצי שיעור בסוף היום בדרך שלא יוכל לאכול כזית שלם להצטרף לכשיעור, אין לאסור באיסור חצי שיעור מן התורה. ועל פי זה כתב בשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת או"ח סי' נ"ג (ד"ה ומה) דלכן מותר מן התורה לאכול ביום הכיפורים בסוף היום פחות מכותבת כשלא יוכל להצטרף מבעוד יום לשיעור שלם. [א]

אמנם בקובץ שמועות (להגראו"צ זצ"ל) בחולין (אות מ"ה) כתב דזה תלוי

איסור חצי שיעור אם נוהג בנשבע שלא יאכל וכוונתו לכזית

- ר"ן בשם הרמב"ם וראשונים, קובץ שמועות -

[ב] בקובץ שמועות שם מבאר בזה דברי הר"ן בפ"ג דשבועות (הנ"ל) שהעלה דכיון דאיסור חצי שיעור הוא משום דחזי לאיצטרופי לכן יש לאסור חצי שיעור גם בנשבע שלא יאכל, אע"ג דכוונתו לכזית, דנהי דאין איסור שבועה כלל על פחות מכזית, מכל מקום מה שאסרה תורה איסור חצי שיעור שמא יבא להצטרף לאיסור שלם, שייך גם באיסור שבועה.

וכתב דבזה נחלקו הרמב"ם והראשונים המובאים בר"ן שם אם יש איסור חצי

[א] בצ"ח שם מיישב בזה דברי הרמב"ם בפ"א מהלכות חמץ ומצה הלכה ז' שכתב דחמץ אסור בכל שהוא שנאמר 'לא יאכל חמץ', והקשה בכסף משנה דלמה הוצרך ללמדו מקרא ד'לא יאכל' הרי יש לאסור מדין חצי שיעור שאסור מן התורה. וכתב דנפק"מ בזה, דמדיון חצי שיעור אסור מן התורה היה רשאי לאכול פחות מכזית חמץ בסוף היום בזמן שלא יוכל להצטרף לשיעור שלם מבעוד יום, לכן צריך קרא ד'לא יאכל' לאסור חמץ בכל שהוא אפילו כשאינו יכול להצטרף לשיעור שלם. ועל זה מתבאר בנוב"י שם דביוהכ"פ כן הוא האמת דמותר מן התורה לאכול פחות מכשיעור כשלא יוכל להצטרף לשיעור שלם. ויסוד זה כתב גם בחי' חתם סופר בפסחים דף כ"א: (ד"ה שנאמר).

בחלב, שאם בישל עכשיו חצי שיעור ואח"כ יבשל עוד חצי שיעור אינן מצטרפין לשיעור שלם, דאם איסור חצי שיעור הוא משום שמא יבא לידי איסור גמור, נמצא דבבישול בשר בחלב אין לאסור בחצי שיעור, כי לא יבא לידי צירוף, אבל אם האיסור הוא מפני שאם היה מצרפו בתחילה היה בו איסור גמור, יש לאסור חצי שיעור גם בבישול בשר בחלב. ה'

- ב -

איסור חצי שיעור אם נוהג גם בפחות מ'חצי' השיעור

מחצי לא יתכן לשון צירוף אלא לשון השלמה, אכן הוא מתקשה דאפילו אם כנים הדברים דבפחות מחצי לא שייך לשון צירוף, מכל מקום מהיכ"ת שיאסר דוקא כשחזי ל'אצטרופי' דילמא יש לאסור גם כשחזי 'להשלים', שהרי מסתבר דנהי לשון הגמ' אמור להיכא שאוכל חצי ממש, אמנם הוא הדין שאסור לאכול אפילו כל שהוא משום ד'חצי' להשלים.

אכן בספר הנ"ל סי' ח' (אות כ"ד) מבאר הגאון רבי מנחם זמבא זצ"ל וכתב דסברת האיסור משום דחזי לאיצטרופי הוא משום דבאכילת חצי שיעור נחשב ככבר עבר על האיסור, שהרי אם יצטרף עוד חצי שיעור נמצא שאכל שיעור שלם, אכן זה דוקא אם צריך שיצטרף כפי הכמות שאכל עכשיו, אבל אם צריך שיצטרף אליו עוד יותר ממה שאכל עד הנה, אין לומר דבאותו חצי נחשב ככבר עבר על האיסור מפני שאם יצטרף כפי מה שאכל יעבור על איסור שלם, שהרי כדי שיצטרף לאיסור שלם צריך שיאכל יותר ממה שאכל, ועל זה ליכא סברא דחזי לאצטרופי. והוא מוכיח סברא זו מדברי הגמ' בשבת דף צ"ד.

אמנם כתב בדעת הרמב"ם אין לומר כן, שהרי הרמב"ם בפי"ד מהלכות מאכלות אסורות כתב דאסור מן התורה לאכול כל שהוא, הרי דאפילו בפחות מחצי שיעור יש איסור תורה.

וברש"י דף ע"ג: (ד"ה חצי) כתב, חצי שיעור, כלומר פחות מכשיעור. וכתב בספר תוס' יוהכ"פ דכוונת רש"י הוא שלא נאמר ד'חצי' שיעור' היינו דוקא חצי, אלא אפילו בכל שהוא אסור.

והנה בפרי מגדים ביו"ד בפתיחה להלכות בשר בחלב (ד"ה הנהא) נראה שמסתפק בעצמו בזה אם איסור חצי שיעור הוא מפני גזירה שמא יאכל עוד חצי שיעור בתוך כדי אכילת פרס ויבא לידי איסור שלם, או דהאיסור הוא מפני שהיה מקום להיות מצורף לעוד חצי שיעור. ונפק"מ בזה אם נוהג איסור חצי שיעור בדבר שאין בו צירוף בכדי אכילת פרס, כגון בבישול בשר

סברת 'חצי לאטרופי' אם שייך באכל פחות מחצי שיעור

- מהר"ם חלאווה, אבני נזר, גור אריה יהודה, תוספות יוהכ"פ -

ב. במהר"ם חלאווה בפסחים דף מ"ד: (בסופו) כתב דאיסור חצי שיעור הוא דוקא בחצי זית, אבל בפחות מחצי זית אין בו איסור חצי שיעור. והוא חידוש רב.

ובשו"ת אבני נזר או"ח סי' שע"ו (בהג"ה ד"ה והנראה) מחדש כן מעצמו דאיסור חצי שיעור אמור דוקא כשיש בו חצי מן השיעור, אבל בפחות מחצי מן השיעור אין בו איסור חצי שיעור. והוא מסתייע לזה על פי מה דמשמע בחולין דף ע"ו: דלשון צירוף שייך כשיש כבר החצי ונצטרף לו חצי אחר, אבל אם עדיין אין החצי, לא שייך לשון צירוף, אלא לשון השלמה, וכיון שאמרו דחצי שיעור אסור משום דחזי לאיצטרופי, מוכח דצריך שיהא בו החצי מן השיעור כדי שיצטרף אליו עוד חצי שיעור.

ובזה הוא מיישב דברי הרמב"ם בפרק א' מהלכות חמץ ומצה הלכה ז' שכתב דאסור לאכול כל שהוא חמץ בפסח, שנאמר 'לא יאכל חמץ', ומקשה בכסף משנה מדוע הוצרך ללמוד דבר זה מקרא ד'לא יאכל חמץ' הרי בלא זה אסור משום דחצי שיעור אסור מן התורה. וכתב, דלאסור חמץ ב'כל שהוא' צריכין קרא ד'לא יאכל חמץ', כי אין לאסור מדיון חצי שיעור אסור מן התורה, כי חצי שיעור אסור דוקא בחצי, ולא ב'כל שהוא'.

ובספר גור אריה יהודה שו"ת סי' ז' (אות ג') מביא דברי האבנ"ז דבפחות

השלמות והוספות

שיעבור מכאן ולהבא, סוף סוף יבא לידי איסור שלם, ומהיכי תיתי דהתורה אסרה רק אם יעבור על איסור גמור למפרע. ועל כרחך שהוא מפרש דמה שאסרה תורה משום חזי לאצטרופי הוא בגדר סימן שגם חצי שיעור הוא חלק מהאיסור, והוא סובר דהוכחה זו היא דוקא כשיתכן שהחצי שיעור יתהווה למפרע כחלק מן האיסור, אבל אם יעבור עליו רק מכאן ולהבא, אין סימן והוכחה שיש כבר איסור על חצי שיעור עצמו, שהרי מה שיעבור עליו רק מכאן ולהבא הוא מפני שאז יהיה שיעור שלם.

וראה לזה, שהרי אם יש לפניו חצי שיעור חמץ, והוא מאבדו מן העולם, ואח"כ קונה עוד חצי שיעור חמץ, אינו עובר בבל יראה, כיון שלא היה לפניו ביחד שיעור שלם, הרי שבהיותו רק חצי שיעור אין עליו איסור, אע"ג שלבסוף היו לפניו שני חצאי שיעור, ואם כן ממה שחזי לאצטרופי לשיעור שלם אין סימן שגם חצי שיעור הוא כבר חלק מן האיסור, שהרי לא יעבור עליו אלא כשיתוסף חצי שיעור ויתחדש לשיעור שלם כאחד.

איסור חצי שיעור באבר מן החי ובגיד הנשה שאינו עובר על ידי שתי אכילות בכדי אכילת פרס

- פרי מגדים -

ה' כיוצא בזה, בפרי מגדים יו"ד סי' ס"ב במ"ז סק"ד (ד"ה נסתפקתי) מסתפק אם יש איסור חצי שיעור באבר מן החי ובגיד הנשה, כי באיסורין אלו אינו עובר אלא אם אוכל כזית בבת אחת, ואין בהם צירוף שני אכילות בכדי אכילת פרס, כדאי בחולין דף ק"ג: ולכן אולי אין בהם איסור חצי שיעור מן התורה.

אכן בדבריו שם מתבאר דפשיטא לי' דאיסור חצי שיעור שאסרה תורה הוא משום גזירה שמא יבא לאכול שיעור שלם, [דלא כדבריו בהלכות בב"ח (הנ"ל)] שמסתפק דהסברא לאסור במקום שאין נוהג צירוף אכילת פרס הוא משום שעכ"פ יש סימן במה שהיה ראוי להצטרף, אלא שהוא מסתפק בגדר הגזירה אם הוא מפני שאולי אחרי שאכל חצי שיעור יטעה ויאכל עוד חצי שיעור בכדי אכילת פרס ויצטרף לשיעור שלם, ולפי זה, במקום שאין נוהג צירוף אכילות אין לאסור חצי שיעור, או דהגזירה הוא דאם נתיר לו אכילת חצי שיעור, יאכל בפעם אחרת שיעור שלם בבת אחת, וא"כ יש לאסור אפילו במקום שאין בו צירוף אכילות.

שיעור בשבועה, דהסוברים שאין איסור חצי שיעור בשבועה הוא מפני שלדבריהם מה שחצי שיעור אסור מטעם חזי לאצטרופי הוא בדרך סימן שהחצי הוא חלק מן האיסור, אבל בשבועה שכוונתו הוא על כזית, אין מועיל מה דחזי לאצטרופי לומר שגם פחות מכזית יחשב כחלק מן האיסור.

ג' ב'להתוודע' לעיל דף ע"ג מובא דבצפנת פננת דן אם איסור חצי שיעור הוא איסור 'פרטי' מאותו האיסור, או שהוא איסור 'כללי'. והנה אם הסברא דחזי לאצטרופי הוא בגדר סימן היינו שהוא איסור פרטי, שהרי זה כהוכחה שהאיסור שיש בשיעור שלם ישנו גם בחצי שיעור. אבל אם הוא בגדר סיבה כעין סיג שלא יבא לידי איסור שלם, היינו שהוא איסור כללי, שאינו אסור מפני שנכלל בעצם האיסור, אלא שנתחדש איסור מחודש בכל איסורי תורה בגדר סיג שמא יבא לאכול שיעור שלם.

בלאו דבל יראה אם נוהג איסור חצי שיעור / חזי לאצטרופי היינו כשיצטרף למפרע לשיעור שלם

- שאגת אריה -

ד' בשאגת אריה סי' פ"א (ד"ה ומה"ט) מוכיח מדברי הגמ' בפסחים דף מ"ה. דאין איסור חצי שיעור בלאו דבל יראה. והוא מבאר הטעם, כי מה שחצי שיעור אסור משום דחזי לאצטרופי אמור באיסורי אכילה שיש בהם תורת צירוף בכדי אכילת פרס, שאם אוכל חצי שיעור ועוד חצי שיעור, מצטרף חצי הראשון עם השני, ונתברר למפרע שחצי הראשון הוא חלק מכזית שלם, ובזה אסרה תורה גם חצי שיעור, כיון דראוי להיות למפרע חלק מאיסור גמור. אבל חצי כזית חמץ לגבי בל יראה, נהי שאם יקנה עוד חצי כזית יהא לפניו כזית שלם, מכל מקום לא יעבור בבל יראה אלא מכאן ולהבא, ולא יתברר למפרע שבשעה שהיה לו חצי כזית בלבד, היה זה כבר מאז כחלק מאיסור גמור, ובזה אין איסור חצי שיעור כיון שאי אפשר שיעבור בבל יראה למפרע ע"י חצי כזית זה, והטעם שחצי שיעור אסור מן התורה משום דחזי לאצטרופי הוא דוקא כשיצטרף למפרע להיות חלק מאיסור גמור.

ומתבאר שאינו מפרש דחצי שיעור הוא בגדר סיבה שאסרתו תורה משום גזירה שמא יאכל עוד חצי שיעור ויעבור על שיעור שלם, שהרי אם הוא משום סיג שמא יעבור על איסור גמור, מה לי אם יצטרף אותו חצי שיעור למפרע, או

Choose Lehisvada and Transform your Learning

Lehisvada – a unique project that has given lomdim around the world the opportunity to transform their learning by receiving daily pamphlets and audio recordings on that day's daf. Available in Lashon Kodesh and professionally translated into English, these daily sections are presented in a clear and concise way, starting off with an enjoyable piece of the daf, followed by, Rishonim, Acharonim and Poskim, enabling them to forge ahead in their learning easily and consistently.

Gain a tremendous amount of knowledge in Torah with the help of Lehisvada

The benefits and advantages of Lehisvada are manyfold. We will deliver a two-page pamphlet to your inbox daily or to your mailbox biweekly upfront, and you'll receive a recording with the same content that you can listen to anytime, anywhere. The Lehisvada pamphlet is written with contemporary ben Torah and baal habos in mind. It will enhance your day and infuse your learning with a freshness that you haven't experienced since your yeshivah years.

This exceptional project is headed by Rabbi Ahron Rubinfeld of Yerushalayim, author of Torahs Hakinyonim, Torahs Hamitzvoh and other seforim. Rabbi Rubinfeld is a leader and a visionary in the Torah world. This project is strongly supported and recommended by gedolei hador from all communities around the world. Experience the invigorating feeling of renewing your commitment to the daf with the help of Lehisvada's daily contribution to your learning.

Sign up now!

Don't let anything hold you back from achieving new heights in your learning! The fee is minimal – only \$4/month for daily emails or WhatsApp notifications, \$10/month for biweekly hard copies upfront in the mail.

718.298.2416 >> www.lehisvada.com

